

Тема: Ц|адаса Х|амзат «Айдемир ва Умайгъанат»

Дарсил мурад:

1. Лъай къеялъул: Ц|адаса Х|амзатил г|умру ва творчество лъималазда бич|ч|изаби. Ц|алдохъабазул к|алзул гъунар цебет|езаби.
2. Лъай цебет1езабиялъул: Каламалдалъун героязул г|амал -хасият рагъи.
3. Тарбия къеялъул: Лъималазул Ват|аналдехун ва рахъдал мац|алдехун рокъи ц|ик|к|инаби.

Дарсил алатаал: т|ехъ, ноутбук, интер.доска ва карточкаби.

Дарсил ин:

Лъимал дарсиде х|адури.

Рорч|ами, лъимал, т|аде рач|арал гъалбал!

Лъималаз ах|ила кеч|: «Ассаламу г|алайкум,

Аваразул миллат-мац|,

Адаб къоч1ое лъураб,

Ахир рокъуе гъеч1еб;

Аххан кини к1ик1арал

Албаназул наслаби,

Агъан куч1дул ах1арал

Азиялъул бах1арзал.

Ассаламу г1алайкум,

Аваданаб авар халкъ,

Африкаялъул х1анч1аз

Август т1амулел т1ошал

Армяназул пашманлъи

Арарат мер1ер буго

Аваразул пашманлъи-

Авар мац1 лъач1ел лъимал.

«Айдемир ва Умайгъанат» лъимал, кола драмияб асар. Драмайилан абула сценаялда лъезе рихъизарурал асаразда. Гъаб драмайалда хъвадарухъанас къват1ир ч1вазарула жиндир заманаялъул жамаг1аталъул г1унгут1аби ва квешлъаби.

Лъималазда слайдал рич1ч1изари

Дагъистаналъул халкъияв поэт Ц1адаса Х1амзат гъавуна 1877 соналъ Хунзахъ районалъул Ц1ада росулъ. Хвана гъев 1951 соналъ. Хваразулъ рехсеч1ого даим ч1агоязулъ рик1к1уна жидерго шаг1урасул ц1ар маг1арулаз. Х1асратго т1аде къулула коч1ол мухъазде. Наслабаз наслабазухъе, миллатаз миллатазухъе, г1адамаз г1адамазухъе къун , т1аса камизе теч1ого ва басралъизе риччач1ого, рек1елъги г1адалъги ц1унун ва хъихъун руго гъесул авадалан раг1абиги маг1наял пикрабиги.

Аваразул ц1ар раг1арав шаг1урасул асарал, гъесул т1олабго абадияб ирс ц1и- ц1иял г1елазе ч1олеб буго тури гъеч1еб хазиналъунги, хвел лъалареб васиятлъунги. Ц1адаса Х1амзатица нахъа тана ц1акъ к1удияб,г1ажаибго берцинаб ва гъелдаго цадахъ расги бигъаяб гуреб нух . Анц1 -анц1 соназда жаниб гъес к1удияб х1алт1и гъабуна лъик1аб - квешаб бич1ч1изабун, маг1арулазул пикраби рац1ц1ад гъариялъе, гъезул рак1ал лъик1лъизариялъе, дунялалдехун гъезул балагъи г1ат1ид гъабиялъе.

Х1амзатил эмен Юсупил Мух1амад ва эбел Бегун рик1к1унаан ресукъал уздензабазда гъоркъоса чаг1илъун. Анкъго сон бук1ана Х1амзатил эмен хвараб мехалъ . Сонал рахъилалдего къаникъе уна зах1матго унтарай эбелги. Анлъго яцалда гъоркъов цох1ого-цо Х1амзат хут1ула "т1агъур бот1рода лъурав чи".

Т1оцебесеб кеч1 хъвана 14 сон барав г1олилас, -гъелда ц1ар бук1ун буго " Галибегил гъеве". Асаразул биографиялъул рик1к1унеб сон лъазе ккани, нилъеда цебе лъун буго масъала:

Гъеб сон лъазе бокъани,

Микъил , ич1ил цифра лъун,

Цебе- нахъа хъвай цойил,

Слайд Машгъураб хъизан

Нилъер улкаялъе цӀакъ захӀматаблъун букӀана КӀудияб ВатӀанияб рагъ. Гъеб рагъулъ гӀахъаллъи гъабуна ва тӀад руссинчӀо ЦӀадаса ХӀамзатил васал: Ахилчи ва МухӀамад.

Гъединго гъесул васал Расул ХӀамзатовас ва ХӀажи ХӀамзатовас дунялалдаго машгъур гъабуна ЦӀада росу, Дагъистан, Россия.

Слайд ХӀамзатил ВатӀаналда.

НекӀо лъиданиги лъалареб букӀараб, хунздерил тӀалъиялда къурул сиртазда ахада тӀепараб аваразул гъитӀинабго ЦӀада росулъ магӀарул гӀадатияб ганчӀица бараб ва ХӀамзатица жиндир гӀумруялъул анцӀ-анцӀ сонал жаниб рехараб минаялъуб жакъа хӀалтӀулеб буго Дагъистаналъул халкъияв поэтасул литературиябгин мемориалияб музей. Гъенире рачӀуна гӀемерал цӀар рагӀарал гӀадамал: мегеж хъахӀав магӀарулавги, гӀакъилав шагӀирги, цӀалдохъабиги.

Слайд .ХӀамзатил тӀахъал.

ЦӀадаса ХӀамзатица квешлъиялде данде къркъолого, ЦӀадаса ХӀамзатица хӀаракат бахъулаан цо хасав чиясул цӀар рехсечӀого, инсанасул ракӀ лъукъиларедухъ, гӀаммаб куцалда бичӀиизабизе. Гъелъулъ букӀана инсанасде бугеб божилъиги, гъесул адаб-хӀурмат цӀуниги, гурхӀелги. Гъеб мурадалда ХӀамзатица тӀаса бищана цӀакъ мустахӀикъияб форма-БАСНӀА.

Сахлъи цӀуниялъул минутка:

Щуго килищ, цохӀо квер,

Босе, гъудул, босе гъаб.

Щуго килищ, цохӀо зар,

Босе, тушман, босе гъаб.

Лъималаз «Айдемир ва Умайгъанат» сценка бихъизабила.

Гъалдалъун гъаб нилъер пьесайалда тӀасан дарсал нилъер лъугӀиуӀо, нилъер жеги дарс букӀине буго. Гъенир нилъеца хӀасил гъабизе буго пьесаялда гӀахъаллъулев щивав героясул ва гъезул гӀамал-хасияталъул.

Гъаб пьесаялде жанире рачуна гӀумруялъул гӀемерал рахъал: хъизан ва ригъин, халкъияб буголъиялдехун бугеб бербалагъи.

ХӀамзатица къватӀир чӀвазарулел руго хӀелхӀелчагӀи, кӀигъумерчилъи ва бикъа-хъами.

Нилъер заманалда ругищ, лъимал, гӀадамазулъ гъединачӀ гӀунгутӀаби?

Глезег1анги руго.

Гъанже, лъимал, нужеца жаваб кьезе ккела тестазда ругел суалазе.

ДРАМАЯЛЪЕ ТЕСТАЛ

1. «Айдемир ва Умайгъанат» асаралъул тайпа ва жанр:

А. Драма, комедия.

В. Драма, драма,

Б. Драма, трагедия.

Г. Драма, трагикомедия.

2. «Айдемир ва Умайгъанат» асаралъул тема:

А. «Кисиниб г1арац бугони, маг1ардаги ах гъабула»

Б. Ц1алуде к1вар кьезе ккола.

В. Халкъалъул г1аммаб бет1ергъанлъи бикъа – хъамиялдаса ва

Ват1ан тушманзабаздаса ц1уни.

Г. Бест1ал эбелалъул квешлъи.

3. «Айдемир ва Умайгъанат» абураб асаралда гъал раг1аби лъица абурал: «Гъабизе лъани квас, квине лъани нах»

А. Асмаца.

В. Гъазица.

Б. Умайгъанатица.

Г. Айдимерица.

4. Айдемир ва Умайгъанат» абураб асаралда гъал раг1аби лъица абурал:

«Сельпоялдасаги даим босулелго босулел рук1ун, цощина т1аде – гъоркъе жойин ккелебан

х1инкъулаха, Гъази».

А. Асмаца.

В. Гъазица.

Б. Умайгъанатица.

Г. Симисханица.

5. Айдемир ва Умайгъанат» абураб асаралда гъал раг1аби лъица абурал:

«Хамиз сордо кинаб маг1ида бугеб?»

А. Асмаца . **В.** Гъазица.

Б. Умайгъанатица. **Г.** Симисханица.

6. Айдемир ва Умайгъанат» абураб асаралда гъал раг1аби лъица абурал:

«Бакъ – моц1 нилъехъан бугони, ц1вабзазул ургъел гъеч1о»

А. Асмаца. **В.** Гъазица.

Б. Умайгъанатица. **Г.** Асиятица.

Лъималазухъе тестал рикъила.

*Гъанже, лъимал, дарсил цоги мурад т1убаялъе г1оло, нужер нилъерго
рахъдал мац1алде дагъабги рокъи ц1ик1к1ине , дица нуже ах1ила Тубх1ат
Зургъаловалъул «Бице эбелалъул умумузул мац1» абураб кеч1*

Нуж щалали лъазе, лъилали лъазе

Лъазе гъабе, бабал, эбел-инсул мац1

Миллатго гъеч1елъун хут1унгут1изе,

Хвезе тоге,бабал,бищун лъик1аб мац1.

Бице,эбелалъул,нилъерабго мац1,

Нужер даг1багицин берцинлъулин гъелъ.

Рахъдал мац1алъ дие кеч1 ц1алулелъул

Нужер к1ут1бигицин к1арчанлъулин гъелъ

Гъанже, лъимал, нуже дарс бокъун батани-нужеца г1урччинал карточкаби эхеде рорхе,
бокъун батич1они- хъах1илал карточкаби эхеде рорхе.

**Рокъобе х1алт1и: пьеса «Айдемир ва Умайгъанат» ц1ализе ва х1асил
бицине х1адурлъизе .**

Баркала дарсихъ г1енеккаралъухъ. КЪО МЕХ ЛЪИК1!

